

Szczecin, 6 września 2021r.

Prof. US dr hab. Fuad Jomma
Instytut Nauk o Polityce i Bezpieczeństwie
Uniwersytet Szczeciński

O c e n a

**osiągnięcia naukowo-badawczego, dorobku dydaktycznego i popularyzatorskiego
oraz współpracy międzynarodowej w postępowaniu habilitacyjnym
dr Marcina Styszyńskiego ubiegającego się o nadanie stopnia doktora habilitowanego
w dziedzinie nauk humanistycznych w dyscyplinie literaturoznawstwo**

Celem niniejszej recenzji jest odpowiedź na wynikające z art. 219 ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz. U. 2021, poz. 478) pytania czy osiągnięcia naukowe doktora Marcina Styszyńskiego uzyskane po otrzymaniu stopnia doktora stanowią znaczny wkład Habilitanta w rozwój dyscypliny literaturoznawstwa? oraz czy dr M. Styszyński wykazał się istotną aktywnością naukową w wyżej wymienionej dyscyplinie?

W związku z powyższym recenzja podzielona zostanie na kilka części, w których dokonana zostanie ocena osiągnięcia naukowego Habilitanta, Jego dorobek naukowy oraz aktywność naukowa, międzynarodowa, organizacyjna, jak i dydaktyczna.

I. Sylwetka Habilitanta

Doktor Marcin Styszyński jest absolwentem Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, który ukończył w 2000 roku uzyskując tytuł zawodowy magistra filologii. Stopień naukowy doktora nauk humanistycznych w zakresie literaturoznawstwo uzyskał pięć lat później na podstawie rozprawy pt. *Praktyczne sposoby zastosowania retoryki arabskiej na przykładzie twórczości Al-Gahiza*. Promotorem dysertacji doktorskiej, podobnie jak pracy magisterskiej, był prof. dr hab. Adnan Abbas.

Od 2005 roku Habilitant zatrudniony jest w Instytucie Orientalistyki na Wydziale Neofilologii Uniwersytetu im. A. Mickiewicza.

II. Ocena osiągnięcia naukowego będącego podstawą wniosku o nadanie stopnia naukowego doktora habilitowanego wynikająca z art. 16 ust. 2 ustawy z dnia 14 marca

2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki

We wniosku o przeprowadzenie postępowania habilitacyjnego dr Marcin Styszyński wskazał do oceny monografię pt. *Środki retoryczne w manifestach organizacji Al-Kaida i Państwo Islamskie*, wydaną przez Wydawnictwo Naukowe UAM w 2020 roku (ss. 110).

Podjęty w powyższej monografii problem badawczy, choć bardzo wąsko potraktowany, należy uznać za ważny. Retoryka jest bowiem sztuką umiejętnego przekazywania informacji zarówno w mowie, jak i piśmie. Nie jest ona systemem zamkniętych reguł, co starał się pokazać Habilitant na gruncie retoryki arabskiej. Ponadto retoryka *ex definitione* jest wiedzą filologiczną połączoną z filozofią, etyką, psychologią oraz jak wykazano w recenzowanej pracy z religią muzułmańską. Analizowane zagadnienia są także istotne, gdyż aktywność al-Kaidy oraz Państwa Islamskiego stwarzały i nadal stwarzają zagrożenie terrorystyczne, a język wykorzystywany przez ich przedstawicieli jest nie tylko narzędziem do przekazywania informacji, ale środkiem oddziaływania na innych, szerzenia ideologii oraz prozelityzmu. Odpowiednio wykorzystana retoryka i środki retoryczne mogą zatem prowadzić do pokoju, ale także i wojny. Jak mawiali bowiem Rzymianie *littera docet, littera nocet* czyli *słowo uczy, słowo niszczy*.

Badania podjęte przez Habilitanta dotyczą obszarów wiedzy mało dostępnej dla przeciętnego polskiego czytelnika. Trud ich zbadania i rozpowszechnienie wyników prowadzonych badań zasługuje na uznanie.

1. Ocena merytoryczna wskazanego osiągnięcia naukowego

Recenzowana monografia jest wkładem w rozwój retoryki, która w państwach arabskich jest ważną dyscypliną lingwistyczną i jak słusznie zaznaczył Hussein Abdul-Raof „jest ciałem i krwią języka arabskiego” (Hussein Abdul-Raof, *Arabic Rhetoric. A pragmatic analysis*, London and New York, 2006, p. 1). Dokonując jej oceny merytorycznej można stwierdzić, iż ma ona swoje pozytywne, jak i negatywne strony. Do pierwszej z nich należy zaliczyć właściwe rozumienie *balāġa* i trafną analizę tekstów arabskich wraz z ich tłumaczeniem. Ponadto w treści wskazanego do oceny osiągnięcia naukowego można wyczuć bardzo dobrą znajomość realiów politycznych i religijnych państw arabskich przez Habilitanta.

Recenzowana monografia w wielu swych wątkach jest jednak uboga (o czym napiszę później). Dotyczy to wstępu, zakończenia i niektórych rozdziałów. Można ponadto żałować, iż Autor nie wskazał powodów podjęcia się analizy środków retorycznych wykorzystywanych przez liderów al-Kaidy i Państwa Islamskiego, a nie innych organizacji.

Czytelnik ocenianej monografii zapozna się z zasadami rządzącymi klasyczną retoryką arabską, ale niewiele się dowie o dziejach retoryki, retorach oraz ich zasługach dla rozwoju tej dziedziny. Ponadto Autor książki nie przybliżył czytelnikowi interpretacji retoryki przez czołowych badaczy arabskich.

Błędem jest nazywanie notorycznie Państwa Islamskiego organizacją, bowiem w latach 2014-2019 było to quasi państwo. Terminu tego można jedynie używać w stosunku do Islamskiego Państwa w Iraku (lata 2006-2013), Islamskiego Państwa w Iraku i Lewancie (lata 2013-2014) oraz po 2019 roku. Ponadto nazwa Dā'ish (Ad-Dawla al-Islāmiyya fī al-'Irāq wa aš-Šām) dotyczy lat 2013-2014, a Habilitant w podrozdziale 5.3 zatytułowanym „Narracja raportów Dā'ish z pola walki” odnosi się do analizy materiałów z lat 2015 i 2016, kiedy nazwa się zmieniła i status. Habilitant w tym przypadku akronim Dā'ish zastosował jako synonim Państwa Islamskiego (dotyczyło to także fragmentów tekstu na s. 85, s. 87-przypis 239, s. 88, s. 89, s. 91, s. 95) choć na s. 19 w przypisie 32 odniósł go prawidłowo do Ad-Dawla al-Islāmiyya fī al-'Irāq wa aš-Šām.

Habilitant w ocenianej monografii użył błędnej nazwy państwa pisząc Związek Radziecki zamiast Związek Socjalistycznych Republik Radzieckich, która obowiązywała do grudnia 1991 roku. Ponadto uważam, że dr M. Styszyński nie wykorzystał w pełni dostępnej literatury odnoszącej się do retoryki arabskiej.

Poza tym, dr M. Styszyński, wskazując w tytule na Państwo Islamskie powinien odnieść się jedynie do analizy manifestów po jego utworzeniu czyli od 2014 do 2019 roku. Warto także zauważyć, iż błędne wykorzystanie nazwy „Państwo Islamskie” przewija się w pracy w wielu miejscach. Np. na s. 20 mowa jest o liczbie ochotników walczących w szeregach tego państwa w latach 2004-2016. Niestety Habilitant we wstępie nie wyjaśnił wykorzystywanych w pracy terminów, co pomogłoby uniknąć błędów.

W recenzowanej monografii nie zauważyłem odniesienia do wskazanego we wstępie celu czyli zaprezentowania „spójnego modelu współczesnej retoryki”. Pojęcie modelu łączę z systemem założeń regulującym zagadnienie którego ono dotyczy. W przypadku retoryki można to odnieść np. do kontekstu, odbiorcy, celu czy potrzeb. Ponadto nie dowiemy się, jak figury i tropy stylistyczne wpływały na emocje odbiorcy, skuteczność przekazu i popularność środowisk radykalnych islamistów, o czym pisał Autor we wstępie.

Retoryka ma charakter interpersonalny oparty na łączności z wybranym odbiorcą o którym przemawiający ma wiedzę. W pracy zabrakło analizy adresatów manifestów al-Kaidy i Państwa Islamskiego. Jest to ważne bowiem retor musi mieć wstępne informacje o zdolnościach poznawczych adresata, jego zasobach kulturowych, religijnych i

ideologicznych. Jest to według mnie część nazywanego przez Habilitanta „spójnego modelu współczesnej retoryki”. Dotyczy to także wpływu wygłaszanych manifestów na odbiorcę. Inaczej bowiem będą reagować na wygłaszane treści przez liderów al-Kaidy i Państwa Islamskiego obywatele państw zachodnich, a inaczej muzułmanie (którzy i tak nie tworzą jednolitej grupy na co zwrócił uwagę Habilitant). Analiza tych elementów pokazałaby skuteczność stosowanej retoryki i jej środków oraz słabe i mocne strony tej sztuki. Poza tym, Habilitant, mógł pokazać jakie środki stosuje się wobec różnego typu odbiorców (których podział wynika z klasycznej teorii retoryki arabskiej o którym pisał Abd al-Aziz Atiq w *Fi al-Balaghah al-'Arabiyah 'ilmi al-Ma'ani*, Beirut 1985).

2. Ocena metodologiczna osiągnięcia naukowego

Monografia przedstawiona do oceny pod względem metodologicznym została przygotowana niedostatecznie. Część wstępna wskazanego osiągnięcia naukowego jest niepełna, gdyż pozbawiona jest warstwy metodologicznej. We wstępie Habilitant określił cel monografii czyli „(...) przedstawienie spójnego modelu współczesnej retoryki polityczno-religijnej na podstawie manifestów grup dżihadystycznych” oraz przedmiot „(...) rozmaite środki retoryczne zawarte w manifestach ugrupowań al-Kaida i Państwo Islamskie” (s. 7).

Nie wskazał pytań badawczych, które sugerowałyby czego Autor chce się dowiedzieć przeprowadzając swoje badania. W recenzowanej pracy, podobnie jak w autoreferacie, nie sformułował *expressis verbis* hipotezy badawczej. Jest to ważne, bowiem jest ona elementem procesu badawczego pozwalającego zwerbalizować przypuszczenia odpowiadające na wskazany problem badawczy. Pokazuje obszary niewiedzy i określa pole badawcze. Można jedynie domniemywać, iż Autor przypuszczał, że „(...) odpowiednie figury retoryczne i tropy stylistyczne wpływają na emocje audytorium i skuteczność przekazu oraz aktywność i popularność radykalnych środowisk islamistycznych w przestrzeni publicznej oraz medialnej” (s. 7).

Niezmierne istotne dla całego procesu badawczego są metody i techniki badawcze. Wybór ich uzależniony jest od problemu badawczego, postawionych hipotez i dostępnych materiałów. Autor nie wskazał na wykorzystanie np. metody krytyki retorycznej, analizy narracji należącej do metod jakościowych czy multimodalnej analizy dyskursu pozwalającej na analizę komunikacji nie na podstawie mowy czy języka pisanego ale znaków ikonicznych i audiowizualnych (włączając gesty, mimikę, obrazy, kolor, układ graficzny, ubiór, kompozycję muzyczną). W książce dr M. Styszyński stwierdził jedynie, że przyjął metodologię polegającą na analizie retoryki „na podstawie reguł klasycznej balāgha” (s. 7).

Habilitant nie wskazał także technik badawczych wykorzystanych przy pisaniu monografii wśród których była analiza treści służąca m.in. do opisu zawartości komunikatów (zaliczana przez niektórych naukowców także do metod badawczych). Nie omówił metodologii wyboru analizowanych materiałów (manifestów, materiałów audiowizualnych). We wstępie recenzowanej monografii Autor nie wyznaczył ram czasowych analizowanego materiału. Z opisu rozdziału trzeciego można jedynie wywnioskować, iż dotyczy on lat 2001-2011.

Braki metodologiczne mają wpływ na budowę zakończenia pracy. Wątpliwości budzi fakt nie odniesienia do weryfikacji hipotezy. Ostatnia część jest jedynie streszczeniem rozdziałów od trzeciego do piątego.

3. Struktura pracy

Przedstawione do recenzji osiągnięcie naukowe będące podstawą do nadania stopnia doktora habilitowanego jest monografią składającą się z pięciu rozdziałów, wstępu, zakończenia, bibliografii i indeksu nazwisk. W mojej ocenie jej struktura jest zachwiana. Ma to związek np. z tym, iż pierwszy rozdział liczący 10 stron jest porównywalny pod względem objętości z podrozdziałem pierwszym rozdziału trzeciego, a kolejny ma tylko cztery strony. Moja uwaga dotyczy zatem dysproporcji między poszczególnymi rozdziałami i ich częściami.

Układ pracy ma charakter problemowy. Pierwszy z nich jest wprowadzający do zagadnienia ideologii ugrupowań dżihadystycznych i historycznych źródeł politycznego islamu. Zagadnienie to zostało przedstawione bardzo ogólnie. W mojej ocenie brakuje odniesienia do sposobu pojmowania ideologii w świecie arabskim (rozważania teoretyczne), a także cech i funkcji ideologii charakterystycznych dla al-Kaidy i Państwa Islamskiego. Ponadto można by go uzupełnić o relacje między ideologią a religią i językiem, a także zastanowić czy ona się zmieniała, a jeśli tak to co miało na to wpływ. W drugim podrozdziale dotyczącym znaczenia dżihadyzmu dla al-Kaidy i Państwa Islamskiego można dowiedzieć się w skrócie o ich ideologii, natomiast o znaczeniu dżihadyzmu, jak sugeruje tytuł, jest niewiele. W części tej najwięcej jest mowy o jej liderach, ich aktywności, liczbie bojowników czy stanie finansowym Państwa Islamskiego. Ta część pracy nie jest obszerna i liczy 10 stron. Według mnie rozdział ten jest ubogi, bowiem powinien dać czytelnikowi pełną wiedzę na temat analizowanego zagadnienia, czego do końca nie uczyniono. Część ta ma charakter odtwórczy bez rozbudowanej analizy i wniosków dotyczących samej ideologii.

Na drugi rozdział składają się cztery podrozdziały i w mojej ocenie przygotowanie jego wymagało wiele wysiłku, ponieważ stan wiedzy o retoryce arabskiej nie jest powszechny

i jak zauważył dr M. Styszyński „studia arabistyczne nie wypracowały własnego modelu współczesnej szkoły retorycznej” (s. 22). Rodzi się zatem pytanie jak wyglądał ów model wcześniej? Mimo, iż napisano, że współcześni badacze arabscy kontynuują tradycje swoich poprzedników (s. 22), to należy żałować, iż poza wskazaniem ich nazwisk nie pokazano efektów ich naukowych dociekań – szczególnie wizji retoryki Yusūfa Ibn Abū Bakr as-Sakkākīego. W dalszej części rozdziału omówiono zasady klasycznej retoryki arabskiej, w której Autor wykazał się dużą znajomością kryteriów *balāga*, w tym pojęć i ich znaczeń. Ponadto Habilitant dokonał charakterystyki środków retorycznych wykorzystywanych w dyskursie liturgicznym oraz badań nad retoryką w komunikacji wizualnej. Ta część pracy jest z pewnością nowatorskim ujęciem rozważań teoretycznych nad retoryką arabską, które Habilitant wniósł do polskiej nauki.

Trzecia część książki to studium przypadku analizy środków retorycznych wykorzystywanych przez liderów al-Kaidy w swoich manifestach i jednocześnie zasadniczy fragment recenzowanej monografii. Jest to jedyny rozdział, w którym określono cezury (lata 2001-2011). W nim scharakteryzowano ponad 20 fragmentów manifestów autorstwa Osamy bin Ladena i Aymana aḏ-Ḍawāhirīego. Jak już zaznaczyłem wyżej, Autor monografii, nie omówił *expressis verbis* metody ich wyboru, choć z układu treści można się domyśleć, iż był on podporządkowany pojęciom *ḥabar*, *inšāʿ*, *iğāz* i *itnāb*. W ramach przeanalizowanych fragmentów manifestów najczęściej było przykładów z wykorzystaniem pojęć *itnāb*, a następnie *iğāz* wprowadzających na początku przemowy nadrzędną myśl przewodnią, a następnie rozbudowaną argumentację uzasadniającą przedstawiane idee. W drugiej części rozdziału drugiego Habilitant omówił kolejny element manifestów al-Kaidy czyli *iqtibās* związany z wykorzystaniem w oficjalnych komunikatach wersetów Koranu i hadisów (w formie oryginalnej lub parafrazy). W tym przypadku posłużył się przykładem tylko jednego manifestu z kwietnia 2006 roku. Uzupełnieniem wyżej wymienionych elementów charakterystycznych dla środków retorycznych ujętych w manifestach al-Kaidy były tropy stylistyczne *bayān* i figury retoryczne *badīʿ*, którym poświęcono kolejny fragment trzeciego rozdziału. Ich zadaniem jest wzmocnienie przekazu i wywołanie emocji u odbiorcy. Jak dowiódł Autor w manifestach al-Kaidy częściej wykorzystywano tropy stylistyczne niż figury retoryczne. Ostatni fragment tego rozdziału poświęcono stylowi oświadczeń lokalnych komórek al-Kaidy. Przygotowano go na podstawie trzech fragmentów oświadczeń autorstwa irackiego skrzydła powyżej organizacji, al-Kaidy Islamskiego Maghrebu i ugrupowania Ḥarakat aš-Šabāb z Somalii. Jak twierdził Habilitant były one podobne do innych aktów

zmmieszczonych na stronach i formach internetowych przez członków i zwolenników al-Kaidy w latach 2001-2011.

Rozważania ujęte w czwartym rozdziale poświęcone zostały retoryce stosowanej przez lidera Państwa Islamskiego, a mianowicie Abū Bakr al-Baġdādīego, które stanowią kontynuację narracji retorycznej zaproponowanej przez al-Kaidę. Jak wykazano jednak w tej części ów lider kładł nacisk na sztukę oratorską *balāġa* i był zwolennikiem tradycyjnej retoryki polityczno-religijnej opartej na zasadach przemowy liturgicznej. Analizę oparto na kazaniu wygłoszonym przez Abū Bakr al-Baġdādīego w meczecie w Mosulu w 2014 roku, gdzie oznajmił powstanie kalifatu oraz manifeście opublikowanym w kwietniu 2016 roku. W kolejnym podrozdziale Habilitant dokonał egzegezy tropów stylistycznych i figur retorycznych na przykładzie trzech manifestów Państwa Islamskiego. Rozdział ten jest dość krótki liczący niecałe 12 stron. Jest on, podobnie jak wcześniejszy kluczowy dla prowadzonych badań. Dlatego, w mojej ocenie, brakuje tu odrębnego fragmentu pokazującego wspólne cechy i różnice dla manifestów al-Kaidy i Państwa Islamskiego oraz porównania kontekstów/sytuacji ich publikacji.

Ostatni rozdział recenzowanej pracy odnosi się do siły perswazji medialnej grup dżihadystycznych. W nim pokazano rozwój aktywności medialnej od emitowania oświadczeń w stacji al-Jazeera po propagowanie idei w licznych portalach internetowych dzięki którym wzrosło potencjalne oddziaływanie na większą liczbę odbiorców. Scharakteryzowano retorykę al-Kaidy w środkach audiowizualnych stanowiących uzupełnienie treści zawartych w tradycyjnych manifestach. W nich większą rolę odgrywał dźwięk, tło/obraz, ale także tytuły i nagłówki. W części tej nawiązano także do retoryki Państwa Islamskiego. Podobnie, jak we wcześniejszym rozdziale zabrakło porównania wykorzystanych środków retorycznych przez al-Kaidę i Państwo Islamskie. Piątą część uzupełniono ponadto o rozważania dotyczące nowatorskich środków perswazji stosowanych przez Państwo Islamskie w czasopiśmie *Dabiq* (w wersji elektronicznej dostępnej w Internecie w różnych wersjach językowych), Twitterze, który jak wykazał Habilitant cieszył się dużą popularnością wśród działaczy Państwa Islamskiego oraz zaszyfrowanych komunikatorach internetowych (Telegram, Viber, Signal).

W zakończeniu Habilitant odwołał się jedynie do przedmiotu wskazanego we wstępie. Napisał bowiem, że opisywane organizacje „(...) w skuteczny sposób korzystały z rozmaitych środków retorycznych” (s. 93). Nie odniósł się do celu i weryfikacji nie wskazanej *expressis verbis* hipotezy. W swoich końcowych wnioskach nie udowodnił jak wykorzystane środki retoryczne wpłynęły na „(...) na emocje audytorium i skuteczność przekazu oraz

aktywność i popularność radykalnych środowisk islamistycznych w przestrzeni publicznej oraz medialnej”. Zakończenie jest podsumowaniem rozdziałów od trzeciego do piątego.

Bibliografia sporządzona jest na ogół poprawnie. Szkoda, że Autor nie dokonał jej podziału na dokumenty, monografie, artykuły, co miałyby wpływ na większą jej przejrzystość. Jedyne wyróżnieniem w tej części pracy są materiały z internetu al-Kaidy i Państwa Islamskiego. Są to jedynie linki pozbawione informacji o autorze i/lub tytule materiału.

4. Inne uwagi dotyczące osiągnięcia naukowego

Bolączką recenzowanej monografii jest to, że niektóre jej części to wynik autoplagiatu. Dotyczy to szczególnie podrozdziałów: 2.2, 2.3, 4.1, 5.3, 5.4.1, 5.4.2.

Pod kątem językowym czyli znajomości języka arabskiego i jego gramatyki oceniana praca zasługuje na uznanie mimo, iż Habilitantowi zdarzało się niedokładnie tłumaczyć niektóre słowa czy zwroty. Dotyczyło to np.: 1) „manhağunā” co oznacza metodę, a dr M. Styszyński przetłumaczył jako *drogę* (s. 19), 2) „al-Ḥiğāğ fi al-balāga al-mu‘āşira” oznacza argumenty we współczesnej retoryce, a napisał *sztuka perswazji we współczesnej retoryce* (s. 24), 3) „al-umma” oznacza naród, a nie *gmina* co mogłoby sugerować jednostkę terytorialną, 4) „Ḥarbun şalībiyyatun şihyūniyyatun đidda l-muslimīna” oznacza wojnę krzyżowców i syjonistów przeciwko muzułmanom, a Habilitant napisał *krucjata syjonistyczna przeciwko muzułmanom* (s. 59), 5) „l-murtazaqati” oznacza najemnik, a nie *heretyk* (s. 62), 6) „Ad-Dawla al-Islāmiyya fi al-‘Irāq wa aš-Şām” oznacza Islamskie Państwo w Iraku i Lewancie, a przetłumaczono *Islamskie Państwo w Iraku i Syrii* (s. 18-19).

W mojej ocenie Habilitant nie powinien spolszczyć nazwy własnej stacji telewizyjnej al-Jazeera i przyjmując powszechnie obowiązującą nazwę angielską, a nie pisownię al-Dżazira.

III. Pozostałe osiągnięcia naukowo-badawcze

Poza książką wskazaną jako osiągnięcie naukowe Habilitant opublikował jedną monografię zatytułowaną *Retoryka arabska w twórczości Al-Gahiza* powstałą na bazie rozprawy doktorskiej i wydaną w Poznaniu w 2008 roku. W związku z powyższym nie może być ona wliczona do innych osiągnięć naukowo-badawczych powstałych w okresie po obronie doktoratu. Ponadto mam problem z zakwalifikowaniem do powyższych osiągnięć artykułu *Praktyczne zastosowanie retoryki arabskiej przez Al-Gahiza*, który opublikowano w pracy zbiorowej pod redakcją M. Dziekana i I. Kończaka, *Arabowie-islam-świat*, Łódź 2007 (s. 97-107). Mój dylemat ma związek z tym, iż można domniemywać, że powstał on również na

bazie pracy doktorskiej. Niestety nie mogę tego zweryfikować, ponieważ Habilitant nie przesłał w swoich materiałach ani wspomnianej wyżej książki, ani artykułu (artykuł został później dostany, co nie zmieniało postaci rzeczy, gdyż książka nadal była nieosiągalna).

Ponadto należy zauważyć, iż do materiałów habilitacyjnych dołączono jedynie 13 z 35 artykułów w wersji elektronicznej będącymi w kilku przypadkach PDF z pliku Word. Habilitant nie zeskanował zatem swoich artykułów z oryginalnych czasopism i prac zbiorowych, w których publikował (materiały te pozbawione były informacji o miejscu i roku publikacji). Na moją prośbę Habilitant w wersji elektronicznej i papierowej dostał kolejne artykuły, z których trzy nie był ujęte w ogóle w wykazie osiągnięć naukowych. Dotyczy to artykułów: *Współczesne oblicze retoryki arabskiej* (brak informacji o miejscu i roku publikacji), *Nie dajmy się zwariować*, „Teofil. Pismo Kolegium Filozoficzno-Teologicznego Dominikanów”, nr 2, 2006, s. 52-57, *Deradicalisation Initiatives in Saudi Arabia* (brak informacji o miejscu i roku publikacji).

Dr M. Styszyński, napisał w autoreferacie, że opublikował 35 artykułów w czasopismach naukowych. Z wykazu osiągnięć dołączonych do materiałów wynika, iż było ich 25, a tak naprawdę 24, gdyż jeden z nich ukazał się przed obroną doktoratu i nie może być zaliczony do osiągnięć wchodzących w skład publikacji w procedurze ubiegania się o stopień doktora habilitowanego (*Metaforyczny charakter utworu Kalila i Dimna w przekładzie Abd Allah Ibn Al-Mukaffa*, „Spotkania Arabistyczne” nr 5, 2004, s. 73-86). W ramach 24 artykułów, 13 z nich opublikowanych zostało w języku angielskim i 1 w języku francuskim. Inne wydawane były w języku polskim najczęściej w: *Krakowskich Studiach Międzynarodowych* (3), *Forum Artis Rhetoricae* (3), *Przeglądzie Strategicznym* (2), *Roczniku Orientalistycznym* (2), *Res Rhetorica* (2), *Acta Asiatica Varsoviensia* (2).

Pozostałe 10 artykułów opublikowano w pracach zbiorowych, w tym 2 poza granicami kraju, a kolejne były wydawane przez: Wydawnictwo UAM, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Wydawnictwo Ibidem Łódź i Księgarnię Akademicką Kraków. Wśród 10 artykułów 4 wydano w języku angielskim.

W wykazie osiągnięć Habilitant błędnie zakwalifikował jeden ze swoich artykułów do prac zbiorowych, gdyż został opublikowany w czasopiśmie naukowym, będącym kwartalnikiem wydawanym przez Instytut Językoznawstwa UAM (*Arabic in Certified Translators' Work*, „Comparative Legilinguistics, International Journal for Legal Communication” No. 1, 2009, s. 49-60).

Oceniając merytoryczną stronę dorobku naukowego Habilitanta, poza recenzowanym osiągnięciem, należy wskazać na spójność tematyczną. Trudno wyróżnić odrębne obszary

badawcze. Dorobek publikacyjny wskazuje na skoncentrowanie dociekań naukowych na zagadnieniach związanych z retoryką arabską. Jak wskazano w autoreferacie, od 2008 roku Habilitant skupił się na wykorzystywaniu *balāga* w dyskursie polityczno-religijnym przez al-Kaidę czemu poświęcił dwa artykuły. Następnie jego zainteresowania skierowane zostały w stronę *new rhetoric* wykorzystywanym przez Państwo Islamskie. Wśród dorobku Habilitanta są także artykuły interdyscyplinarne z pogranicza politologii i socjologii dotyczące sytuacji islamistów po Arabskiej Wiośnie, konfliktu w Jemenie czy radykalizacji postaw w Arabii Saudyjskiej.

Artykuły ujęte jako pozostały dorobek naukowy-badawczy, podobnie jak oceniana monografia, pozbawione są części metodologicznej – nie ma w nich hipotezy/tezy, pytań badawczych czy wykorzystanych metod. Wiele z nich napisane zostały według podobnego schematu. Ponadto należy zauważyć, iż część artykułów pozbawionych jest przypisów i bibliografii lub tylko przypisów. Dotyczy to artykułów: *The rise of global terror. ISIS' domination and influence* („The European - Security and Defence Union” 23, 2016, s. 30-31). oraz *Post-Islamic Sate Scenario in the Middle East* („Counter Terrorist Trends and Analysis” 9 (3), 2017, s. 3-7). Trudno je zaliczyć do dorobku jako artykuł naukowy. Zgodnie bowiem z § 9.1 pkt 2 rozporządzenia Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 22 lutego 2019r. w sprawie ewaluacji jakości działalności naukowej (Dz. U. 2019, poz. 392) artykuł naukowy opatrzony jest *przypisami, bibliografią lub innym właściwym dla danej dyscypliny naukowej aparatem naukowym*.

Niektóre z artykułów stały się częścią przedstawionego do oceny osiągnięcia habilitacyjnego. W największym zakresie dotyczy to następujących artykułów: *Apoteoza przemocy w propagandzie Państwa Islamskiego* („Res Rhetorica” nr 2, 2015, s. 15-24) oraz *Strategia komunikacji i perswazji organizacji Państwo Islamskie*, w: I. Kończak i inni (red.), *Politics and Society in the Islamic World*, Łódź 2016, s. 138-153. W mniejszym stopniu dotyczy to kolejnych dwóch artykułów napisanych w języku angielskim - *Jihadist activities in the Internet and social medias* („Acta Asiatica Varsoviensia” No. 28, 2015, s. 193-201) oraz *ISIS communication strategy* („Przegląd Strategiczny” nr 9, 2016, s. 173-182).

Ponadto dwa z artykułów autorstwa dr M. Styszyńskiego to w całości autoplagiat. Mowa tu o artykułach: *Religious rhetoric during the Egyptian revolution of 25 January 2011*, „Rocznik Orientalistyczny” LXVI (2), 2013, s. 54-64 oraz *Application of Rhetorical and Liturgical Devices During the Arab Spring in Egypt*, w: A. Abbas, A. Maško (red.), *W kręgu zagadnień świata arabskiego*, Poznań 2015, s. 357-367. Powyższe artykuły zostały wymienione w wykazie osiągnięć naukowych Habilitanta, mimo iż są tożsame. Trudno zatem

zaliczyć artykuł z 2015 roku do pozostałych osiągnięć. Poza tym należy stwierdzić, iż artykuły - *Jihadist activities in the Internet and social medias* („Acta Asiatica Varsoviensia” No. 28, 2015, s. 193-201) i *Джихадистская пропаганда в Интернете и социальных медиа* (*Jihadistic Propagation on the Internet and Social Media* napisany w języku angielskim, *ПОЛИТИЧЕСКАЯ ЛИНГВИСТИКА* 2 (56), 2016, s. 161-167) są identyczne, a ich obszerne części zostały ujęte w kolejnych artykułach *ISIS communication strategy* („Przegląd Strategiczny” nr 9, 2016, s. 173-182) i *Strategia komunikacji i perswazji organizacji Państwo Islamskie*, w: *Politics and Society in the Islamic World*, red. I. Kończak i inni, Łódź 2016, s. 138-153).

Reasumując można stwierdzić, iż największym mankamentem aktywności naukowej Habilitanta jest powtórne publikowanie fragmentów własnych artykułów opublikowanych już wcześniej. Autoplgiat nie narusza art. 115 ustawy z dnia 4 lutego 1994r. o prawie autorskim i prawach pokrewnych (Dz. U. 2021, poz. 1062), ale źle świadczy o etyce badacza. Powinnością bowiem naukowców jest przede wszystkim nadanie dziełu charakteru indywidualnego i oryginalnego w kontekście wcześniejszej twórczości własnej. Obowiązek ten winien być spełniony w stosunku do czytelników, ale także czasopism czy wydawnictw, którym zostają przekazane majątkowe prawa autorskie utworu. Stanowi to naruszenie zasad dobrych obyczajów opracowanych przez Komitet Etyki w Nauce, który stwierdził, iż *pracownik nauki nie mnoży publikacji naukowych w celu upozorowanego wzbogacenia swego dorobku* (pkt 2.8).

IV. Cytowania, indeks Hirscha

Według programu Google Scholars prace dr M. Styszyńskiego cytowane były 20 razy, a indeks Hirscha wynosi 1 i tyle samo Impact Factor.

V. Kierowanie międzynarodowymi lub krajowymi projektami badawczymi lub udział w takich projektach

Dr M. Styszyński nie kierował żadnym międzynarodowym i krajowym projektem badawczym. W autoreferacie nie ma informacji na temat składania własnych wniosków grantowych. Habilitant był jedynie konsultantem i członkiem zespołu eksperckiego w ramach dwóch projektów realizowanych w okresach 2014-2015 i 2017-2018.

VI. Staże w zagranicznych i krajowych ośrodkach naukowych

Habilitant nie wykazał odbycia żadnego stażu naukowego w krajowych ośrodkach naukowych. Według informacji ujętych w autoreferacie nie nawiązał współpracy naukowej z żadnym zagranicznym ośrodkiem naukowo-badawczym i nie odbył zagranicznego stażu naukowego.

VII. Wygłoszenie referatów na międzynarodowych lub krajowych konferencjach tematycznych

Habilitant w autoreferacie wskazał, iż łącznie wziął udział w 20 krajowych i międzynarodowych konferencjach. Z wykazu osiągnięć naukowych wynika, iż było ich 16, w tym 2 o zasięgu międzynarodowym (w ciągu 16 lat). Ponadto należy zaznaczyć, iż dr M. Styszyński rezultaty swoich badań prezentował najczęściej na rodzimym uniwersytecie, a w pojedynczych przypadkach dotyczyło to ośrodków akademickich w Krakowie, Bydgoszczy, Łodzi i Warszawie. Nie brał czynnego udziału w konferencjach poza granicami kraju, co może dziwić z uwagi na Jego aktywność zagraniczną w ramach działalności popularnonaukowej. Ponadto między czerwcem 2007 a końcem grudnia 2014 roku nie uczestniczył w żadnej konferencji.

VIII. Pozostałe formy aktywności naukowej

Habilitant był członkiem komitetów organizacyjnych dwóch konferencji zorganizowanych przez UAM w 2015 i 2019 roku. Był ośmiokrotnie recenzentem, w tym pięciu artykułów naukowych publikowanych w: „Roczniku Orientalistycznym”, „Hemispheres Studies on Cultures and Societies”, „Istanbul Journal of Arabic Studies”, „Poznań Studies in Contemporary Linguistics” (trzy spośród tych czasopism są ujęte w załączniku do komunikatu Ministra Edukacji i Nauki z 9 lutego 2021 roku), dwóch monografi i jednej pracy zbiorowej.

Należy także zaznaczyć, iż Habilitant jest członkiem Polskiego Towarzystwa Retorycznego oraz komitetu redakcyjnego czasopisma „Istanbul Journal of Arabic Studies” wydawanego przez Zakład Arabistyki Uniwersytetu w Stambule.

IX. Osiągnięcia dydaktyczne

Habilitant prowadził w ramach swej aktywności dydaktycznej zajęcia dla studentów studiów licencjackich i magisterskich. Niestety nie dołączył wykazu prowadzonych zajęć. Nie mamy także wiedzy na temat ich formy (np. ćwiczenia, wykłady). Nie znamy oceny Jego zajęć dokonanej przez studentów. Wiemy natomiast, że w latach 2014-2020 dr M. Styszyński był

promotorem 20 prac licencjackich i 5 prac magisterskich oraz recenzował 10 prac licencjackich i 7 magisterskich.

X. Osiągnięcia w zakresie popularyzacji nauki

Jak wskazał Habilitant jego aktywność w ramach popularyzacji nauki polegała na pełnieniu funkcji II sekretarza w Ambasadzie RP w Kairze. W tym okresie (lata 2009-2012) był odpowiedzialny za promocję kulturalną i naukową oraz monitorowanie wymiany studenckiej między Egiptem a Polską. Podobny zakres obowiązków miał pełniąc funkcję wicekonsula i II sekretarza w ambasadach RP w Algierii, Mali i Burkina Faso (lata 2012-2014). Promocją polskiej nauki i nawiązywaniem współpracy akademickiej, Habilitant zajmował się także w kolejnych latach kiedy był konsulem RP i I sekretarzem do spraw politycznych w Ambasadzie RP w Rijadzie obejmującej także Jemen oraz Oman (lata 2016-2018).

XI. Osiągnięcia w zakresie organizacyjnym

Dr M. Styszyński, w latach 2007-2008, pełnił funkcję zastępcy Dyrektora Instytutu Orientalistycznego UAM. Ponadto był Pełnomocnikiem Dziekana ds. studenckich w Katedrze Studiów Azjatyckich UAM w latach 2008-2009. W tym samym okresie pełnił także funkcję koordynatora programu Erasmus w macierzystej katedrze. Z wykazu osiągnięć naukowych, co zostało pominięte w autoreferacie, wynika także, iż Habilitant był przewodniczącym podkomisji ds. stypendiów na Wydziale Neofilologii UAM nie wskazując okresu pełnienia tej funkcji.

XII. Konkluzja

Kompleksowa ocena dorobku Habilitanta nie należy do łatwych zadań. Przedstawiona do oceny monografia jest z pewnością nowatorskim ujęciem analizowanego problemu badawczego, ale niektóre jej części wcześniej zostały już opublikowane przez Habilitanta.

Do ważnych niedostatków w karierze dr Marcina Styszyńskiego można zaliczyć stopień internacjonalizacji badań naukowych. Habilitant nie może poszczycić się odbytymi zagranicznymi, jak i krajowymi stażami naukowymi. Za deficyt należy uznać także fakt, iż nie aplikował o granty naukowe, co jest równoznaczne z brakiem samodzielnej ich realizacji. Rezultaty swoich badań prezentował najczęściej na UAM, a sporadycznie na uczelniach w Krakowie, Bydgoszczy, Łodzi i Warszawie. Pozostałe formy aktywności naukowej i organizacyjnej można ocenić pozytywnie.

Mimo, iż nie oceniam wysoko dorobku Habilitanta, to jednak uznaję jego znaczenie. Dr M. Styszyński podjął się trudnego tematu wykazując się dobrą znajomością kultury arabskiej i muzułmańskiej, sytuacji politycznej państw arabskich oraz problemu terroryzmu. Swoją monografią wskazaną jako osiągnięcie habilitacyjne wypełnił lukę na polskim rynku wydawniczym w zakresie wiedzy o retoryce wykorzystywanej przez liderów al-Kaidy i Państwa Islamskiego. Pokazał ich siłę słowa i argumenty z zastosowaniem środków i figur retorycznych, które z perspektywy języka arabskiego są trudne, w tym szczególnie dla osób spoza tego kręgu kulturowego.

W związku z powyższym stwierdzam, że dorobek Habilitanta w minimalnym stopniu spełnia wymagania stawiane kandydatom do stopnia doktora habilitowanego przewidziane w art. 219 w ustawie z dnia 20 lipca 2018r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz. U. 2021, poz. 478). Konkludując **popieram wniosek** o nadanie dr Marcinowi Styszyńskiemu stopnia doktora habilitowanego w dziedzinie nauk humanistycznych w dyscyplinie literaturoznawstwo.

Fuad Jomaa
